

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академична длъжност „професор“

област на висше образование: 7.Здравеопазване и спорт,
професионално направление: 7.4. Обществено здраве
и научна специалност „Управление на здравните грижи“
обявен в ДВ, бр.36/27.04.2018 г.

Със Заповед № Р-109-327/01.06.2018 г. на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р П Стоянов“ – Варна съм определена за член на Научно жури и със Заповед Р 109-462/ 19.07.2018 г., на основание на Протокол №1/17. 07.2018 г. - да изготвя становище по процедура за заемане на академичната длъжност „професор“ с единствен кандидат доц. Силвия Борисова, дм, доктор на науките по управление на здравните грижи, в Катедра „Здравни грижи“, Факултет Обществено здравеопазване, Медицински Университет „Проф. Д-р П. Стоянов“ – Варна.

Кратки данни за кариерно развитие на кандидатката.

Силвия Борисова завършва Полувисшия медицински институт – гр. Шумен със специалност „Детска медицинска сестра“ през 1991 г. В Шуменския университет „Еп. Константин Преславски“ придобива ОКС „бакалавър“ по социална педагогика (1999 г.) и ОКС „магистър“ по социални дейности, специалност Социална администрация (2001 г.). През 2010 г. след защита на дисертация на тема *„Университетското образование на медицинските сестри като възможност за въвеждане на иновационни практики“* придобива ОНС „доктор“ . През 2013г. заема академичната длъжност „доцент“. Има специалност по „Първични здравни грижи“ (2014). На 03.07.2018 г. след защита на дисертационен труд на тема **„Приложение на стандарти по здравни грижи в извънболничната помощ“** ѝ е присъдена научната степен **„доктор на науките по управление на здравните грижи“**.

Общият ѝ професионален стаж е 26 г. 9 мес. Преподавателската ѝ кариера стартира през 1994 г. в Медицински колеж - Шумен, а от 2006г. е в Медицински университет – Варна, в първата в страната катедра „Здравни грижи“ с ръководител проф. Соня Тончева, където заема последователно длъжност „преподавател“, „асистент“, „главен асистент“ и „доцент“. Ръководител на същата катедра е от 2015г.

Непрекъснато повишава квалификацията си в курсове за СДО. Притежава първи (2011г.) и последващ втори сертификат (2018г.) за придобити квалификационни умения, чрез различни форми на продължаващо обучение, издадени от БАПЗГ. Участва в 17 проекта, в т.ч. 10 международни, като в някои от тях е учител. В рамките на проектни дейности се запознава на място с образованието на медицинските сестри във Франция, Белгия, Сърбия, Турция. Член е на редколегиата на две списания - „Здравни грижи“ и на научното електронно списание "Health Academy Kastamonu", Kastamonu University, Турция. Езици за комуникация - руски и английски. Членува в БАПЗГ (член на Контролния съвет и на Комисията по качество), Българската асоциация по обществено здраве, Европейската асоциация по обществено здраве (EUPHA) и Българското дружество по обществено здравеопазване.

Обобщение: С.Борисова има възходящо професионално развитие в период на коренни промени в сестринското образование, взела е активно участие в тях, непрекъснато е обогатявала знанията и опита си, осъществява разнообразна международна и в национален мащаб дейност в областта на съвременното сестринство като образование, наука и практика.

2. Общо описание на представените материали и изпълнение на наукометричните критерии.

Цялостното научно творчество на доц. Силвия Борисова включва 109 заглавия - до и след заемане на АД „доцент“. От тях 11 са предствени само с резюмета и се приемат като обществено-научна активност. Научните трудове се разпределят както следва: **автореферати на дисертационни трудове - 2- монография - 1, учебници и учебни ръководства - 9, от които 6 след заемане АД „доцент“, пълнотекстови публикации в научни списания и сборници от проведени научни форуми - 68, от които 36 са след заемане АД „доцент“**. Публикационната активност на кандидатката през годините се развива системно и сравнително равномерно, с известно интензифициране в последните години, особено по отношение на учебниците.

Научните трудове на доц. С. Борисова след заемане на АД „доцент“ за период от 5 години са общо 44, разпределени както следва: дисертационен труд - 1, монография - 1, учебници - 6, пълнотекстови публикации в научни списания – 26 и в индексирани сборници от научни конференции —10. Освен това са отбелязани 14 участия в научни форуми в чужбина и България, които са по теми на съвременното сестринство и макар и да не се рецензират, допълват обществено-научната активност на кандидатката. Разпределението на научните трудове по място на кандидатката в авторските колективи

показва, че тя е *самостоятелен автор* на 11 публикации, *първи автор* е в 6 публикации (38,6%). Увеличило се е участието ѝ в колективи, което е добра атестация за един сравнително нов ръководител на катедра. Академичната справка от Библиотеката на МУ - Варна показва **цитирания** на трудовете на С.Борисова - 16 в чужди бази данни и 102 в български източници. Тези данни категорично говорят за познаване на резултатите от изследователската ѝ работа от страна на заинтересованата аудитория. Горепосочените данни са свидетелство, че кандидатката отговаря на количествените наукометрични критерии, заложи в Правилника за развитие на академичния състав на МУ - Варна за заемане на академична длъжност „доцент”.

3. Качествена оценка на научно-изследователската дейност и приноси.

Представената научна продукция на кандидата е по темата на конкурса. В авторската справка кандидатката е систематизирала публикациите си в 4 направления, които намирам за съответващи на облика на разработваната от нея тематика, макар и логически да съществува известно препокриване.

По първо направление **Иновации в обучението на медицинската сестра и други медицински специалисти.** (7, 8, 9, 10, 11, 12, 33, 34, 35, 43, 58, 106, 107, 108, 109) С.Борисова работи и публикува от началото на научно-преподавателската си кариера, инспирирана от новата философия за мисията на медицинската сестра в съвременния свят. Направен е обзор на възможностите за развитието на здравните грижи като актуална концепция, в контекста на потребността от утвърждаване на **автономия на професията** и поемане на по-високи отговорности за качеството на грижите.

Във връзка с това са представени – адаптирани и собствено разработени - иновативни подходи в образованието на медицинските сестри и акушерките, един от които е разширяване на компетенциите по време на обучението на студентите за поемане на отговорност за планиране, управление, осигуряване и оценка на сестринските грижи. Доказана е необходимостта от предоставяне на научни знания и формиране на умения чрез използване на комплексни подходи в учебния процес на студентите - активизация на познавателната дейност, индивидуален подход, възможност за формиране на клинично мислене, анализ на състоянието на пациента, поставяне на сестринска диагноза и др.

Добри практики в здравните грижи (2, 3, 33, 37, 38, 41, 43, 48, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 72, 73, 76, 78, 79, 97) е направление със значителна тежест в творчеството на доц. С.Борисова. В центъра на проучванията като перспективен метод на съвременното здравно обслужване е изведен **сестринския процес**, чрез който се реализира

професионалната компетентност на медицинската сестра. Оригинален принос е направеният анализ на концепциите на съвременни наши и чужди автори за същността и прилагането на сестринския процес. Практико-приложен принос са подробно разработените *критерии* за оценка качеството на сестринската дейност в съответствие с петте етапа на сестринския процес: оценка *състоянието на пациента*, определяне на *проблема* му, *планиране* на грижи (съгласуваност с други специалисти, постижимост на очакваните резултати), реализация на грижите (*качество*) и *оценка* на ефективността на сестринските грижи. Доказана е необходимостта от приложение на **план за сестрински грижи** като метод за разрешаване на здравословен проблем с участието на медицинската сестра. Направен е анализ на възможностите на медицинската сестра за автономна дейност, отнасяща се до поемане на управлението и отговорността за здравните грижи, в рамките на придобитите компетенции. Установени са сериозни несъответствия между повишените компетенции на сестрата и формалните възможности за реализиране на автономна дейност. Чрез конкретни разработки е показана възможността сестрата да покрива сериозни дефицити в обслужването на определени групи от населението, често уязвими, прилагайки автономни функции. Специално е разгледана патронажната дейност на сестрата при деца.

Направен е SWOT - анализ на сестринските дейности в извънболнични условия. Доказана е необходимостта от приложение на **стандарт по здравни грижи** в съответствие с европейското законодателство и отговарящ на добрите практики, базирани на доказателства. Предложени са нови подходи в организацията на сестринските дейности с цел осъществяване на взаимосвързаните и независими сестрински намеси. Предложен е за първи път структуриран стандарт по здравни грижи в извънболничната помощ за дейности, които медицинската сестра извършва самостоятелно. Разработени са компетенции за изпълнение на стандарт по здравни грижи в извънболничната помощ.

Приносите в това направление заслужават голямо внимание, не само поради тяхната важност, но и защото някои от визираните в тях проблеми все още трудно си пробиват път в практиката на здравеопазването (сестрински процес, сестринска диагноза и др.) и изискват изследователски, внедрителски и педагогическо-популяризаторски усилия. В това отношение позицията и изследователският опит на доц. Борисова трябва да бъдат опозотворени като не се съмнявам в активността ѝ да развива „авторски контрол“ върху разпространение и внедряване на посочените приноси.

Направление **Процес на професионализация на медицинската сестра.** (35, 36, 39, 40, 42, 44, 45, 54, 56, 73, 75, 76, 78) съдържа публикации, подчертаващи ключовото значение на медицинските сестри за качествено здравеопазване. Изведени са проблемите, свързани с образованието на медицинските сестри и прилагането на **иновативни подходи при оказване на добра сестринска грижа.** Представени са образователните възможности за развитие на сестринското образование в страната като е очертана необходимостта от обучение на бакалаври и магистри по здравни грижи. Проучени са възможностите за утвърждаване на автономните функции на медицинската сестра при осъществяване на превантивни грижи в областта на сестринството. Идентифицирани са областите за реализиране на съвременните професионалисти по здравни грижи. Изведени са възможностите и модели за подобряване на грижите за пациента, опазване на здравето и повишаване на благополучието му.

Промоция на здраве (роля на медицинския специалист в здравното обучение) (46, 47, 49, 51, 74, 79, 80, 81, 106) събира публикации посветени на възможностите професионалистите по здравни грижи да решават задачи от областта на промоция на здравето. Изведена е тяхната роля за практическото реализиране на здравното възпитание като процес, насочен към овладяване нормите на здравословен начин на живот. Анализирани са дейностите на медицинската сестра за изграждане на осъзнато поведение на пациента и неговото семейство за запазване и възстановяване на здравето. Доказани са нагласите и готовността на медицинските сестри за провеждане на здравно обучение. С приложен характер е доказаната необходимост от **прилагане на последователни логични стъпки** в дейностите на медицинската сестра и акушерка, насочени към укрепване здравето на индивида и семейството .

Очертана е ролята на професионалистите по здравни грижи в правилната **оценка на здравните познания на пациента** за определяне на потребностите от предоставяне на здравна информация .

Доц. Силвия Борисова участва в конкурса с монография **„Новата роля на патронажната медицинска сестра в пълноценната грижа за деца до 3 години, 2018, 170 стр.**, която представя визията за съвременна патронажна сестра и оказване на подкрепа на семейството и децата в периода на ранното детско развитие. Представени са подходи при взаимодействието на патронажната сестра и семейството, насочени към приемането на родителите като партньори, индивидуализиране на услугата, създаване на

добра комуникация, фокусирана върху детето и семейството. Книгата е положително оценена от уважаваните колеги проф. Соня Тончева и доц.Иваничка Сербезова и отговаря на изискванията на Правилника на МУ-Варна за хабилитационен труд за заемане на АД „професор“.

4. Оценка на учебно-преподавателската дейност

В своята почти 24-годишна преподавателска дейност кандидатката е била постоянно с висока учебна натовареност. Справката за последните 5 години показва средна годишна натовареност около 400 часа. Преподава по 12 дисциплини от учебния план за специалност „Медицинска сестра“, 4 дисциплини от учебния план за сп. „Акушерка“, 1 дисциплина от специалност „Управление на здравните грижи“ и 1 дисциплина от специалност „Медицински козметик“. Усилено участва в съставяне и обновяване на учебни програми. В последните години е разработила 21 програми по задължителни за специалностите „медицинска сестра“ и „акушерка“ дисциплини. Разработила е 25 програми за СДО, в които е водещ лектор. Гост-лектор е в тематичния цикъл - курс на МУ - Варна „Ранна детска интервенция“. Работи активно със студенти като ръководител на техни научни работи, има 12 участия в студентски научни форуми, които обаче, не подлежат на рецензиране. Последният доклад, в който тя е ментор е изнесен на Световен сестрински конгрес - 2018 г. Подготовката и издаването на учебници за студентите от двете специалности -медицинска сестра и акушерка - в последните години върви с бърз темп и е израз на загрижеността –нейна и на колегите ѝ - за осигуряване на учебна литература на съвременно ниво.

Ръководител е на 6 докторанта и консултант на един - всички по специалност „Управление на здравните грижи“, от които 4 са успешно защитили ОНС „Доктор“, а двама в момента се обучават в редовна и самостоятелна форма. Научен ръководител е на 14 дипломанта по специалност „Управление на здравните грижи“ и рецензент на 5 дипломни работи.

Лични впечатления. Свидетел съм на изключителния напредък и развитие на Силвия Борисова като изследовател, преподавател и личност в последните 22 години. Нейните способности, посветеност на работата, стремеж към самоусъвършенстване, голяма работоспособност, инициативност и иновативност, както и шансът ѝ да има добри учители и стимулираща среда са ѝ помогнали да стигне до тук. Има всички условия да продължи това развитие и да увеличи приноса си за по-добро образование на

медицинските сестри и акушерки в МУ - Варна, за ефективни връзки с практиката и по-добра реализация на студентите.

Заключение. Кандидатката за професор се явява в конкурса с достатъчна по обем и съдържание научна продукция, успешна дългогодишна преподавателска работа, има научна степен „доктор на науките“, изпълнила е наукометричните критерии заложи в Закона за развитие на академичния състав и на Правилника на МУ – Варна за приложението му. Това са основанията за моето положително становище и на призова ми към членовете на Научното жури да гласуват **доц. Силвия Борисова да заеме академичната длъжност „професор“.**

02.08.2018 г

Член на НЖ:

доц. Н.Фесчиева, дм